

Vnímání a informovanost alternativní religiozity v české společnosti

Perception and awareness of alternative religious in czech society

Jiří Tůma¹

¹Detašované pracoviště VSZaSP sv. Alžbety-Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna Příbram

Abstrakt

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak vnímá a jaká je informovanost o nových náboženských hnutích v české společnosti. V neposlední řadě zde není opomenuta komparace výsledků výzkumu s názory zainteresovaných odborníků (Vojtíšek, Štampach, Opatrný, Lužný) [10] a s jinými výzkumy (STEM). Práce též vychází z odborné erudice autora. Výzkum čtenářům pomáhá porozumět nové religiozitě a upozornit na rizikové sociální skupiny a některá zdravotně sociální nebezpečí vyplývající pro společnost.

Klíčová slova: etablovaná náboženství, nová náboženská hnutí, sekta, společnost

Abstract

The aim was to find out, how respondents perceive new religious movements and what is the awareness of them in the Czech society. And we must not forget to mention a comparison of research results with opinions of involved professionals (Vojtíšek, Štampach, Opatrný, Lužný) and with other research (STEM). The work also stems from professional erudition of the author. The research helps readers to

comprehend new religious approaches and advice the individual about problematic social groups and some mental health dangers that can pose a threat to society.

Key words: established religion, new religious movement, sect, society

Úvod

Za pomoci kvantitativního výzkumu v průběhu roku 2011/2012 bylo respondentům rozdáno 1200 dotazníků a z tohoto počtu bylo správně vyplněno 721 využitelných dotazníků. Ze všech 14 krajů České republiky jsem si vybral Jihočeský kraj a z něho krajské město České Budějovice. Při výběru obyvatel jsem použil techniku náhodného výběru. Na ČSÚ jsem dále zjistil, že krajské město České Budějovice má celkem 94 586 obyvatel a je rozděleno do 13 sčítacích okrsků, jelikož sčítání lidu zajišťovala Česká pošta. Náhodným způsobem jsem si vybral 4 okrsky (Rožnov, Suché Vrbné, Nemanice, Máj), kde jsem oslovil určené a vyškolené komisaře České pošty pro distribuci a zpětný sběr formulářů ke sčítání lidu. Zkoumaný vzorek se tedy

skládal ze 721 respondentů (422 žen a 299 mužů). Jednalo se o respondenty ve věkovém rozmezí 18 let a více, kteří byli rozděleni do kategorií (18 až 29 let, 30 až 44 let, 45 až 59 let, 60 a více let) se zaměřením obsáhnout všechny vzdělanostní stupně ve společnosti. Bylo využito dotazníkového šetření vztahující se v tomto případě na percepci nových náboženských hnutí českou společností. Byl proto sestaven dotazník vhodný k tomuto účelu, který měl 34 otázek a to otevřených, polootevřených i uzavřených. Zjištěné údaje byly vyhodnoceny ve statistickém paketu SPSS.

Pohlaví respondentů

Celkem bylo v tomto případě analyzováno 721 respondentů. Z tohoto počtu bylo 299 mužů a 422 žen.

Tab. 1 Tabulka četností zachycující zastoupení pohlaví respondentů. (Jednotlivé hodnoty relativních četností jsou uvedeny v %). Zdroj: vlastní výzkum.

	Absolutní četnost	Relativní četnosti	Validní relativní četnosti	Kumulativní relativní četnost
Pohlaví				
Muž	299	41,5	41,5	41,5
Žena	422	58,5	58,5	100,0
Celkem	721	100,0	100,0	

Vlastní výzkum

Je zřejmé, že v analyzovaném souboru je mírná převaha žen (58,5 %).

Vzdělání respondentů

Tab. 2 Tabulka četností pro jednotlivé kategorie nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů. (Jednotlivé hodnoty relativních četností jsou uvedeny v %).

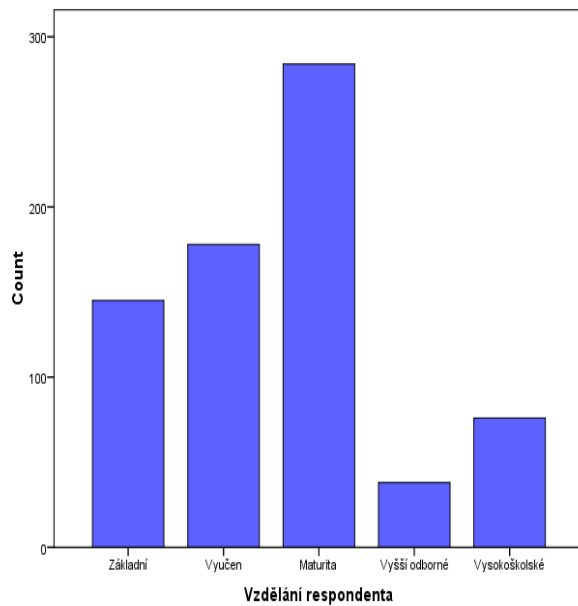
Zdroj: vlastní výzkum.

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti	Validní relativní četnosti	Kumulativní relativní četnost
Základní	145	20,1	20,1	20,1
Vyučen	178	24,7	24,7	44,8
Maturita	284	39,4	39,4	84,2
Vyšší odborné	38	5,3	5,3	89,5
Vysokoškolské	76	10,5	10,5	100,0
Celkem	721	100,0	100,0	

Vlastní výzkum

Jak je patrné z tabulky četností, nejvíce respondentů mělo středoškolské vzdělání. Jednalo se o 39,4 % dotázaných respondentů. Druhou nejčetnější kategorií byla skupina lidí s výučním listem (24,7 %) [3].

Graf 1 Zastoupení jednotlivých kategorií nejvyššího dosaženého vzdělání v analyzovaném souboru dat. Zdroj: vlastní výzkum.

Věk respondentů

Tab. 3 Tabulka četností zachycující distribuci věkových kategorií respondentů (Jednotlivé hodnoty relativních četností jsou uvedeny v %). Zdroj: vlastní výzkum.

	Absolutní četnost	Relativní četnost	Validní relativní četnost	Kumulativní relativní četnost
18-29 let	196	27,2	27,2	27,2
30-44 let	226	31,3	31,3	58,5
45-59 let	167	23,2	23,2	81,7
60 a více let	132	18,3	18,3	100,0
Celkem	721	100,0	100,0	

Vlastní výzkum

Je zřejmé, že nejčetnější věkovou kategorií je věková kategorie respondentů ve věku 30 až 44 let. Tato skupina tvoří 31,3 % z celkového počtu respondentů. Druhou nejčetnější skupinou byly mladí lidé ve věku 18 až 29 let. Konkrétně šlo o 27,2 % respondentů.

Jak byste zhodnotili své informace o sektách, které máte?

Tab. 4 Tabulka četností zachycující hodnocení množství informací o sektách, kterými disponují respondenti (Jednotlivé hodnoty relativních četností jsou uvedeny v %). Zdroj: vlastní.

	Absolutní četnost	Relativní četnost	Validní relativní četnost	Kumulativní relativní četnost
Vůbec žádné	156	21,6	21,6	21,6
Nedostatečné	235	32,6	32,6	54,2
Nevím	158	21,9	21,9	76,1
Přiměřené	124	17,2	17,2	93,3
Velmi dobré	48	6,7	6,7	100,0
Total	721	100,0	100,0	

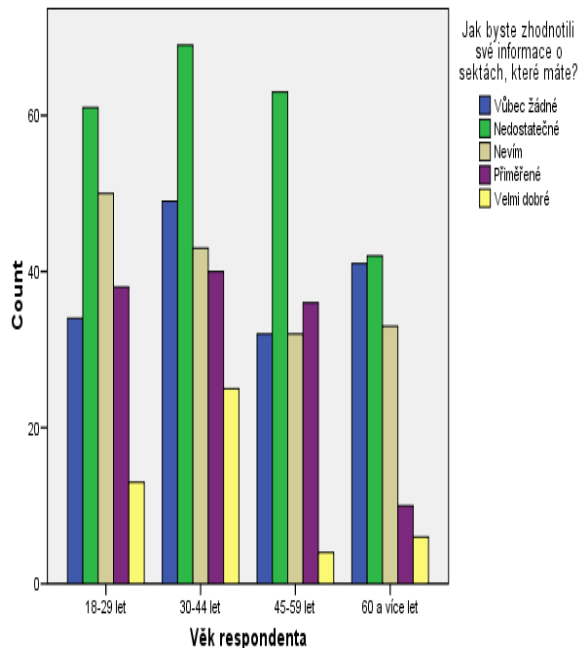
Vlastní výzkum

Na základě tabulky četností lze říci, že nejčastěji hodnotili respondenti své znalosti jako nedostatečné. Plných 32,6 % respondentů vnímalo své informace o sektách jako nedostatečné a vůbec žádné 21,6 %. Naopak pouze 6,7 % hodnotilo své informace jako velmi dobré.

Alarmující je, že celkem 54,2 % respondentů, kteří vnímají své informace jako (zcela nedostatečné nebo vůbec žádné informace) a 21,9 % respondentů neví jaké informace má o tomto fenoménu[5].

Graf 2 Sloupcové grafy zachycující zastoupení jednotlivých kategorií informovanosti o náboženských sektách

v závislosti na věku respondenta. Zdroj: vlastní výzkum.

Posouzení vztahu mezi vzděláním respondentů a jejich informovaností o náboženských hnutích.

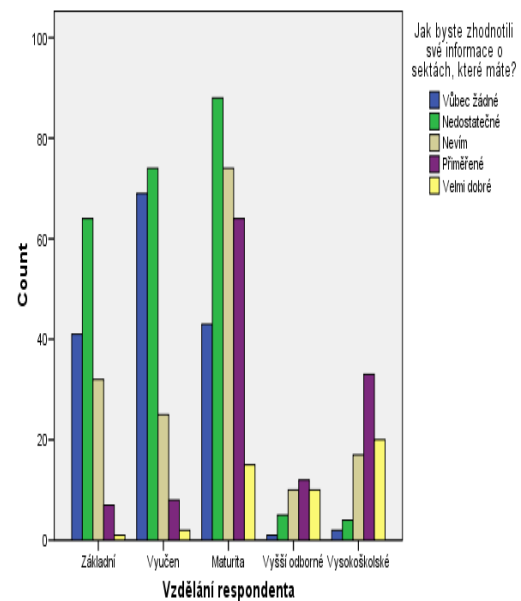
Jedna z hlavních pracovních hypotéz spočívala v tvrzení, že informovanost české společnosti o nových náboženských hnutích souvisí se vzděláním[4]. Tato hypotéza byla otestována prostřednictvím χ^2 testu na nezávislost. Vstupem se stala následující kontingenční tabulka vzniklá provedením dvojného třídění.

Tab. 5 Kontingenční tabulka zachycující absolutní četnosti vzniklé dvojným tříděním dle vzdělání a informovanosti jednotlivých respondentů. Zdroj: vlastní výzkum.

Jak byste zhodnotili své informace o sektách, které máte?						
	Vůbec žádné	Nedostatečné	Neví	Přiměřené	Velmi dobré	Celkem
Základní	41	64	32	7	1	145
Vyučená	69	74	25	8	2	178
Maturitní	43	88	74	64	15	284
Vyšší odborné	1	5	10	12	10	38
Vysokoškolské	2	4	17	33	20	76
Celkem	156	235	158	124	48	721

Vlastní výzkum

Graf 3 Sloupcové grafy zachycující zastoupení jednotlivých kategorií informovanosti o náboženských sektách v závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání respondenta. Zdroj: vlastní výzkum.

Výsledky provedeného Chi-kvadrát testu jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 6 Výsledek provedeného Chi-kvadrát testu. Zdroj: vlastní výzkum.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	243,826(a)	16	,000
Likelihood Ratio	244,440	16	,000
Linear-by-Linear Association	178,656	1	,000
N of Valid Cases	721		

a 1 cells (4,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,53.

Prostřednictvím χ^2 testu se podařilo na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, na základě pozorovaných dat, zamítnout nulovou hypotézu ve prospěch alternativní. Lze tedy říci, že je informovanost o nových náboženských hnutích ovlivněna vzděláním respondenta. Hodnota testové statistiky $\chi^2 = 243,826$ při 16 stupních volnosti. Tato hodnota odpovídá hodnotě dosažené hladiny významnosti, tj. p -value $< 0,001$.

Hodnota Cramerova kontingenčního koeficientu činí 0,0503 (p -value $< 0,001$). Lze tedy zároveň říci, že se jedná o středně silnou asociační vazbu. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 7 Statistiky pro posouzení síly asociačního vztahu (Cramerův kontingenční koeficient). Zdroj: vlastní výzkum.

	Value	Approx. Sig.
Contingency Coefficient	0,503	$< 0,001$
N of Valid Cases	721	

Vlastní výzkum

S cílem provedení detailnějšího rozboru výše uvedené kontingenční tabulky, byla provedena jednoduchá korespondenční analýza.

Tab. 8 Vybrané výsledky provedené korespondenční analýzy. Zdroj: vlastní výzkum.

Dimenze	Hodnoty singulárních čísel	Inerce kumulativně	Podíl vysvětlené inerce	Podíl vysvětlené inerce kumulativně
1	0,553	0,306	0,904	0,904
2	0,164	0,027	0,080	0,984
3	0,074	0,005	0,016	1,000
4	0,004	0,000	0,000	1,000
Celkem		0,3381 76847	1	1

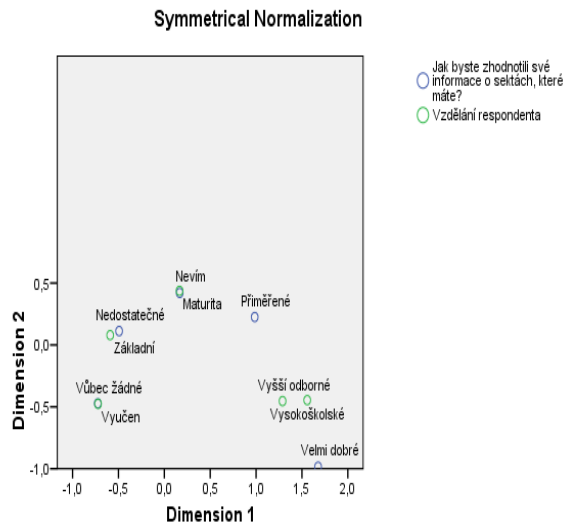
Vlastní výzkum

Z tabulky vybraných výsledků je zřejmé, že v tomto případě plně postačuje dvojdimenzionální řešení, neboť vysvětluje 95,4 % inerce obsažené v kontingenční tabulce. Grafické znázornění výsledků provedené korespondenční analýzy je zachyceno prostřednictvím následujícího grafu[7].

Konkrétně zde jde o symetrickou korespondenční mapu. Z ní je patrné, že velmi dobře hodnotí informace o náboženských sektách respondenti s vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním[6]. Naopak nedostatečně hodnotí své informace o náboženských sektách lidé, kteří mají pouze základní vzdělání či lidé s výučním listem [9].

Potvrzuje se tak závislost prokázaná prostřednictvím provedeného χ^2 testu.

Graf 4 Symetrická korespondenční mapa zachycující vztah mezi informovaností respondentů a jejich nejvyšším dosaženým vzděláním. Zdroj: vlastní výzkum.

Jak vnímáte sekty?

Tab. 9 Tabulka rozdělení četností názorů respondentů na vnímání náboženských sekt. (Jednotlivé hodnoty relativních četností jsou uvedeny v %). Zdroj: vlastní výzkum.

	Absolutní četnost	Relativní četnost	Validní relativní četnost	Kumulativní relativní četnost
Kladně	258	35,8	35,8	35,8
Záporně	303	42,0	42,0	77,8
Nevím	160	22,2	22,2	100,0
Celkem	721	100,0	100,0	

Vlastní výzkum

Z tabulky četností plyne, že 42 % vnímá sekty záporně a 35,8 % vnímá sekty kladně, což je dosti překvapivé. Plných 22 % respondentů nemá k této otázce vyhraněný postoj.

Vztah mezi vnímáním náboženských sekt a věkem respondenta.

Tab. 10 Vztah mezi věkem a tím jak respondenti vnímají náboženské sekty. Zdroj: vlastní výzkum.

	Věk respondenta	Jak vnímáte sekty?			Celkem
		Kladně	Záporně	Nevím	
	18-29 let	121	36	39	196
	30-44 let	97	49	80	226
	45-59 let	33	106	28	167
	60 a více let	7	112	13	132
	Celkem	258	303	160	721

Vlastní výzkum

Prostřednictvím χ^2 testu se podařilo na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, na základě pozorovaných dat, zamítnout nulovou hypotézu ve prospěch alternativní. Lze

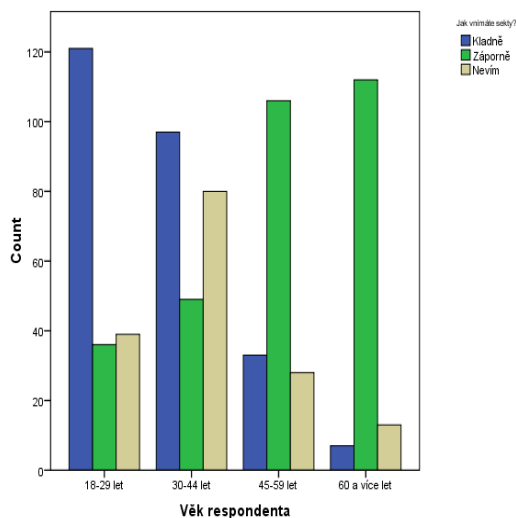
tedy říci, že věk respondenta ovlivňuje vnímání náboženských sekt. Hodnota testové statistiky $\chi^2 = 240,104$ při 6 stupních volnosti. Tato hodnota odpovídá hodnotě dosažené hladiny významnosti, tj. $p\text{-value} < 0,001$.

Tab. 11 Výsledky provedeného Chi-kvadrát testu a dalších testů na nezávislost. Zdroj: vlastní výzkum.

	Value
Pearson Chi-Square	240,104(a)
Likelihood Ratio	251,071
Linear-by-Linear Association	31,955
N of Valid Cases	721

a 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,29.

Graf 5 Sloupcové grafy absolutních četností znázorňující vnímání náboženských sekt v závislosti na věku respondenta. Zdroj: vlastní výzkum.

Vztah mezi vnímáním náboženských sekt a vzdělání respondenta.

Tab. 12 Kontingenční tabulka zachycující vztah mezi vzděláním respondenta a vnímáním náboženských sekt. Zdroj: vlastní výzkum.

Vzdělání respondenta	Jak vnímáte sekty?			Celkem
	Kladně	Záporně	Nevím	
Základní	67	34	44	145
Vyučen	62	78	38	178
Maturita	94	137	53	284
Vyšší odborné	16	13	9	38
Vysokoškolské	19	41	16	76
Celkem	258	303	160	721

Vlastní výzkum, $p < 0,000$

Na základě kontingenční tabulky je zřejmé, že s rostoucím vzděláním je vnímání sekt spíše záporné. Lze rovněž říci, že se zvyšujícím se vzděláním klesá počet respondentů s nevyhraněným názorem na vnímání sekt [8]. Dále bude proveden χ^2 test s cílem posoudit nezávislost vnímání náboženských sekt na nejvyšším dosaženém vzdělání respondenta. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 13 Výsledky provedeného testu spolu s dalšími charakteristikami. Zdroj: vlastní výzkum.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,767(a)	8	0,000
Likelihood Ratio	33,313	8	0,000
Linear-by-Linear Association	0,662	1	,416
N of Valid Cases	721		

a 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,43.

Prostřednictvím χ^2 testu se podařilo na hladině významnosti $\alpha = 0,05$, na základě pozorovaných dat, zamítnout nulovou hypotézu ve prospěch alternativní. Lze tedy říci, že je vnímání náboženských sekt působících v ČR ovlivněno vzděláním respondenta. Hodnota testové statistiky $\chi^2 = 31,767$ při 8 stupních volnosti. Tato hodnota odpovídá hodnotě dosažené hladiny významnosti, tj. $p\text{-value} < 0,001$. Hodnota Cramerova kontingenčního koeficientu činí 0,0503 ($p\text{-value} < 0,001$). Lze tedy zároveň říci, že se jedná o slabší až středně silnou asociační vazbu. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Tab. 14 Ukazatele síly asociační vazby. Zdroj: vlastní výzkum.

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	0,210	0,000
	Cramer's V	0,148	0,000
	Contingency Coefficient	0,205	0,000
N of Valid Cases		721	

a) Not assuming the null hypothesis.

b) Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Tato asociační vazba je statisticky významná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Detailnější rozbor kontingenční tabulky (vztah mezi vzděláním respondenta a vnímáním náboženských sekt) je opět proveden prostřednictvím jednoduché korespondenční analýzy. Základní výsledky o kvalitě získaného řešení jsou pro jednotlivé dimenze zachyceny v následující tabulce[2].

Tab. 15 Vybrané výsledky provedené korespondenční analýzy. Zdroj: vlastní výzkum.

Dimenze	Hodnoty singulárních čísel	lince kumulativně	Podíl vysvětlené inerce	Podíl vysvětlené inerce kumulativně
1	0,553	0,306	0,904	0,904
2	0,164	0,027	0,080	0,984
3	0,074	0,005	0,016	1,000
4	0,004	0,000	0,000	1,000
Celkem		0,338176847	1	1

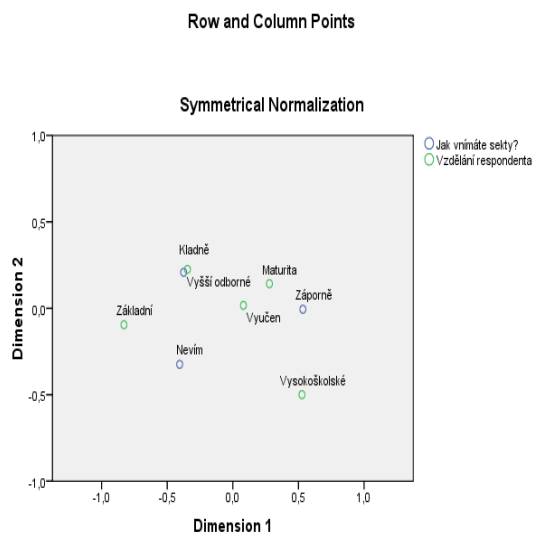
Vlastní výzkum

Z tabulky vybraných výsledků provedené korespondenční analýzy je patrné, že plně postačuje dvojdimenzionální řešení (podíl vysvětlené inerce dosahuje kumulativně v případě prvních dvou dimenzí hodnotu 98,4 %). Toto řešení lze tedy považovat za vhodnou reprezentaci výše zmíněné kontingenční

tabulky. Při pohledu na získanou symetrickou korespondenční mapu viz následující graf je zřejmé, že je silná asociační vazba mezi lidmi s vyšším odborným vzděláním a kladným vnímáním náboženských sekt. Naopak záporné vnímání převažuje u lidí s maturitou a u lidí s vysokoškolským diplomem. Respondenti se základním vzděláním mají nejblíže k nevyhraněnému postoji (kategorie "nevím") nebo vnímají náboženské sekty kladně[1].

Graf 6 Symetrická korespondenční mapa pro vztah mezi vnímáním náboženských sekt a dosaženým vzděláním respondenta.

Zdroj: vlastní výzkum.

Závěr

Nejčastěji hodnotili respondenti své znalosti jako nedostatečné. Plných 32,6 % respondentů vnímalo své informace o sektách jako nedostatečné a vůbec žádné

21,6 %. Naopak pouze 6,7 % hodnotilo své informace jako velmi dobré. Informovanost o nových náboženských hnutích ovlivněna vzděláním respondenta. Je patrné, že velmi dobře hodnotí informace o náboženských sektách respondenti s vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním. Naopak nedostatečně hodnotí své informace o náboženských sektách lidé, kteří mají pouze základní vzdělání či lidé s výučním listem. Z tabulky četností plyne, že 42 % vnímá sekty záporně a 35,8 % vnímá sekty kladně, což je dosti překvapivé. Plných 22 % respondentů nemá k této otázce vyhraněný postoj. Možno říci, že věk respondenta ovlivňuje vnímání náboženských sekt. Na základě kontingenční tabulky je zřejmé, že s rostoucím vzděláním je vnímání sekt spíše záporné. Lze rovněž říci, že se zvyšujícím se vzděláním klesá počet respondentů s nevyhraněným názorem na vnímání sekt. Při pohledu na získanou symetrickou korespondenční mapu je zřejmé, že je silná asociační vazba mezi lidmi s vyšším odborným vzděláním a kladným vnímáním náboženských sekt. Naopak záporné vnímání převažuje u lidí s maturitou a u lidí s vysokoškolským diplomem. Respondenti se základním vzděláním mají nejblíže k nevyhraněnému

postoji (kategorie "nevím") nebo vnímají náboženské sekty kladně.

Zoznam bibliografických odkazov:

[2] KHOURY, A. T. 2001. *Der Islam*. 6. Aufl. Freiburg; Basel; Wien: Herder, 2001. s. 56. ISBN 3-451-05246-6.

[1] LECHNER, M. - GABRIEL, A. 2009. *Religionssensible Erziehung*. München: Don Bosco, 2009. s. 23-26. ISBN 978-3-7698-1741-6.

[3] MÖDE, E. 2000. *Spiritualität der Weltkulturen*. Graz; Sien; Köln: Styria, 2000. s. 56-63. ISBN 3-222-12798-0.

[4] NOORMANN, H. et al. 2004. *Ökumenisches Arbeitsbuch Religionspädagogik*. 2. Aufl. Stuttgart: Kohlhammer, 2004. s. 33-35. ISBN 3-17-018326-5.

[6] POHL-PATALONG, U. 2003. *Religiöse Bildung im Plural*. Schenefeld: EB - Verlag, 2003. s. 89. ISBN 3-930826-89-5.

[7] POLAK, R. 2002. *Megatrend Religion?* Ostfildern: Schwabenverlag, 2002. s. 56-59. ISBN 3-7966-1063-3.

[5] SCHMID, G. - SCHMID, G. O. 2003. *Kirchen, Sekten, Religionen*. 7. Aufl. Curych: Theologischer Verlag, 2003. s. 58-69. ISBN 3-290-17215-5.

[10] ŠTAMPACH, O. I. Náboženství a násilí. *Dingir*, 2009, roč. 12, č. 1. s. 10. ISSN 1212-1371.

[9] VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007. s. 25-27. ISBN 978-80-86851-64-8.

[8] VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. Brno: L. Marek, 2005. s. 56-59. ISBN 80-86263-69-X.

Kontakt na autora:

PhDr. Jiří Tůma, PhD.

Detašované pracoviště VSZaSP sv.

Alžbety-Ústav sv. Jana Nepomuka

Neumanna Příbram, Jiráskovy sady 240,

261 01 Příbram

Krumlovská 18, 370 07 České Budějovice,

+420776845191,

email: jirkatuma@centrum.cz